

УДК 341.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.81.1.46>

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ МІЖНАРОДНОГО КОМЕРЦІЙНОГО АРБІТРАЖУ В ІНВЕСТИЦІЙНИХ СПОРАХ

Іванець М.,
аспірант кафедри цивільного права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Іванець М. Роль та значення Міжнародного комерційного арбітражу в інвестиційних спорах.

Міжнародний комерційний арбітраж (МКА) є важливим механізмом вирішення спорів у сфері міжнародної торгівлі та інвестицій. В умовах постійної глобалізації та зростаючої інтеграції світової економіки виникає необхідність ефективного вирішення конфліктів, що виникають у сфері комерції та інвестиційних відносинах. За останні десятиліття спостерігається значний приріст інвестиційних спорів, пов'язаних з різноманітними аспектами бізнесу, від контрактних зобов'язань до захисту іноземних інвестицій.

Розгляд інвестиційних спорів у МКА передбачає використання принципів автономії волі сторін, конфіденційності та остаточності рішень, що робить цей механізм особливо привабливим для бізнесу та інвесторів. Наукові дослідження в цій галузі набувають важливого значення для розуміння ефективності та перспектив розвитку МКА як інструменту вирішення інвестиційних спорів.

У цьому контексті, аналіз ролі та значення МКА в інвестиційних спорах має велике практичне та наукове значення. Ця стаття спрямована на розгляд основних аспектів Міжнародного комерційного арбітражу в контексті вирішення інвестиційних конфліктів, зокрема на аналіз принципів та процедур, розгляд випадків успішного використання МКА, а також визначення переваг цього механізму порівняно зі звичайними судовими процедурами.

Ця стаття аналізує роль та значення Міжнародного комерційного арбітражу в контексті вирішення інвестиційних спорів. Підкреслюються важливі принципи та процедури МКА, які забезпечують ефективне та справедливе вирішення конфліктів між бізнесом та інвесторами. Здійснюється аналіз переваг МКА порівняно з традиційними судовими процедурами, зокрема його сприяння інвестиційному клімату та довірі інвесторів. На основі аналізу прикладів успішного вирішення спорів через МКА надаються рекомендації для сторін у вирішенні інвестиційних конфліктів. Ця стаття має значення для практиків, академічних дослідників та всіх зацікавлених у сфері міжнародної торгівлі та інвестицій.

Ключові слова: Міжнародний комерційний арбітраж, інвестиційні спори, принципи МКА, сприяння інвестиційному клімату, міжнародна торгівля.

Ivanets M. The role and significance of International Commercial Arbitration in investment disputes.

International commercial arbitration (ICA) is an important dispute resolution mechanism in the field of international trade and investment. In the conditions of constant globalization and the growing integration of the world economy, there is a need to effectively resolve conflicts arising in the sphere of commerce and investment relations. In recent decades, there has been a significant increase in investment disputes related to various aspects of business, from contractual obligations to the protection of foreign investments.

Consideration of investment disputes in the ICA involves the use of the principles of the autonomy of the will of the parties, confidentiality, and finality of decisions, which makes this mechanism particularly attractive for businesses and investors. Scientific research in this area is of great importance for understanding the effectiveness and prospects of the development of the ICA as a tool for resolving investment disputes.

In this context, the analysis of the role and significance of the ICA in investment disputes is of great practical and scientific importance. This article aims to consider the main aspects of International Commercial Arbitration in the context of solving investment conflicts, in particular, to analyze the principles and procedures, consider cases of successful use of the ICA, as well as determine the advantages of this mechanism compared to ordinary court procedures.

This article analyzes the role and significance of International Commercial Arbitration in the context of investment dispute resolution. Important principles and procedures of the ICA that ensure effective and fair resolution of conflicts between business and investors are emphasized. An analysis of the advantages of the ICA compared to traditional court procedures is carried out, in particular its contribution to the investment climate and investor confidence. Based on the analysis of examples of successful dispute resolution through the ICA, recommendations are provided for the parties in resolving investment conflicts. This article has implications for practitioners, academic researchers, and anyone interested in international trade and investment.

Key words: International commercial arbitration, investment disputes, ICA principles, investment climate promotion, international trade.

Постановка проблеми. У сучасному світі, хоча і існують міжнародні норми та договори, спрямовані на регулювання інвестиційних відносин, інвестиційні спори все ще залишаються складними та актуальними питаннями в міжнародній економіці. Ці спори можуть виникати з різних причин, таких як порушення умов інвестиційних угод, дискримінація, неправомірні націоналізації та інші фактори, які призводять до конфліктів між іноземними інвесторами та державами або між інвесторами самими по собі.

В цьому контексті, Міжнародний комерційний арбітраж стає важливим інструментом для вирішення інвестиційних спорів, оскільки він пропонує альтернативу традиційним судовим процедурам. Однак, хоча МКА вже давно визнаний як ефективний засіб вирішення спорів у міжнародній комерції, його роль та значення в контексті інвестиційних суперечок залишаються предметом дослідження та обговорення серед правознавців, бізнесменів та державних органів.

Центральні питання полягають у тому, як МКА може забезпечити справедливе та ефективне вирішення інвестиційних спорів, зокрема через забезпечення незалежності та об'єктивності процесу, визначення критеріїв прийнятності справи для розгляду арбітражем, а також забезпечення виконання та оспорення рішень арбітражу. Також важливо враховувати перспективи розвитку МКА в контексті змін в міжнародному праві та економіці, а також в контексті розширення географічного покриття та участі сторін у рішенні спорів.

Стан опрацювання теми можна оцінити як високий, що свідчить про значний інтерес та активність досліджень у цій області. Наукова спільнота, такі як: Вороняк А.С., Козирева В.П., Макеєва О.М., Мудрик Р.Р., Мироненко І.В., Приходько А.В. та інші, продовжує активно аналізувати різні аспекти та виміри цієї теми, звертаючи увагу на теоретичні основи, практичні виклики та перспективи розвитку.

Мета полягає у систематизації та глибокому аналізі ролі та значення Міжнародного комерційного арбітражу в контексті вирішення інвестиційних спорів.

Вклад основного матеріалу. Взагалі, арбітраж використовується як інструмент вирішення спорів протягом багатьох століть. Цей метод має глибокі корені у різних контекстах, особливо в міжнародній та комерційній сферах. Більшість свого існування арбітраж переживав у напрузі поряд із судами, які, зазвичай, повільно або навіть вороже ставилися до концепції приватного вирішення суперечок між сторонами. Проте на початку ХХ століття країни по всьому світу почали сприймати арбітраж, приймаючи закони, які зобов'язують національні суди виконувати арбітражні угоди і суворо регулюють судовий контроль за рішеннями арбітрів. Походження арбітражу, втрачене в хаосі давнини, проте можна впевнено стверджувати, що вже в найдавніших цивілізаціях Межиріччя, Єгипту та Малої Азії, комерційний арбітраж був широко вживаним. На підтвердження цього, крім непрямих доказів (оповідання про третейські суди в міфології та найдавніші літературні твори), збереглися й документальні свідчення, виявлені археологами (наприклад, угоди єгипетських купців з 2500–2300 років до нашої ери) [4, с. 62].

Термін «міжнародний комерційний арбітраж» (англ. «international commercial arbitration») включає три взаємопов'язані концепції, які відображають різні аспекти цього явища: по-перше, це визначає орган, який спеціалізується на вирішенні міжнародних комерційних спорів; по-друге,

цей термін відноситься до процедури (механізму, порядку) вирішення спорів; по-третє, «міжнародним комерційним арбітражем» називають конкретну комісію арбітрів, яка вирішує певний конфлікт [5, с. 255-256].

Міжнародний комерційний арбітраж, як унікальний метод вирішення спорів, має наступні особливості: конфлікт вирішується третіми об'єктивними особами, арбітрами, які не залежать від сторін або влади відповідної держави; повноваження арбітрів базуються на угоді сторін, що виключає компетенцію державних судів у справі; спори, передані на розгляд арбітражу, можуть мати фактичний, правовий або змішаний характер; розгляд конфлікту проводиться згідно з правом і завершується прийняттям арбітражного рішення, яке є остаточним та зобов'язальним для сторін [6, с. 108]. Однією з основних рис арбітражу є його консенсусний характер. Розбір суперечки арбітром можливий лише за умови, що обидві сторони погодилися на це. Угода між сторонами, як правило, виражається у вигляді арбітражного застереження у контракті перед виникненням конфлікту. Після виникнення суперечки сторони можуть узгодити передачу конкретного спору до міжнародного комерційного арбітражу [1].

Також особливістю цього юридичного інституту є те, що коли сторони зовнішньоекономічного контракту укладають арбітражну угоду та підпорядковують спір арбітражу, вони виключають можливість виникнення спорів з таких контрактів з підведення під юрисдикцію державних судів. Державні суди не можуть розглядати спори, що становлять предмет арбітражної угоди, якщо сторони про це повідомили, за винятком випадків, коли така угода є недійсною, втратила чинність або не може бути виконана [2].

Значення інвестиційних спорів у сучасній світовій економіці є неабияким, відображаючи складність та динаміку міжнародних економічних відносин. Інвестиційні спори стають важливим аспектом глобального економічного ландшафту, оскільки вони відображають інтереси як іноземних інвесторів, так і держав та інші аспекти бізнес-відносин. Інвестиційні спори можуть виникати з різних причин, таких як порушення умов інвестиційних угод, дискримінація, експропріація та інші фактори, що призводять до конфліктів між іноземними інвесторами та державами або між самими міжнародними інвесторами. Ці спори можуть мати серйозний вплив на стабільність і привабливість інвестиційного клімату в конкретних країнах, а також на загальну довіру до міжнародних бізнес-відносин.

Основні принципи Міжнародного комерційного арбітражу є фундаментальними засадами, які визначають його ефективність та об'єктивність у вирішенні спорів у сфері міжнародної торгівлі та комерційних відносин. Правові норми кожної окремої країни встановлюють принципи міжнародного комерційного арбітражу. Відповідно до цих принципів регламентується процес проведення судових процедур у межах міжнародного комерційного арбітражу. Отже, ці принципи включають: територіальний, автономної волі сторін, конфіденційності, обов'язковості виконання іноземних арбітражних рішень, взаємності та «компетенції компетенції» [3, с. 2-4].

Механізм розгляду інвестиційних спорів в рамках Міжнародного комерційного арбітражу представляє собою систему процедур та практик, що регулюють проведення арбітражного процесу від початку до завершення вирішення спору. Першим етапом механізму є вибір арбітрів або склад арбітражного трибуналу. Сторони мають право самостійно вибирати арбітрів, що дозволяє їм забезпечити об'єктивність та незалежність розгляду спору. Часто сторони домовляються про склад арбітражного трибуналу в рамках угоди про інвестиційний захист або за допомогою спеціальних інституцій арбітражу. Другим етапом є проведення процедури арбітражу, яка включає в себе обмін доказами, підготовку письмових подань, проведення слухань та прийняття рішення арбітражним трибуналом. В процесі арбітражу сторони мають можливість представляти свої позиції, доводити свої аргументи та представляти свідчення та експертні докази. Третім етапом є виконання та оспорення рішень арбітражу. Після того, як арбітражний трибунал ухвалює рішення, воно стає остаточним та підлягає примусовому виконанню. Проте, сторони мають право на оспорення рішення перед національними судами у випадках порушення процедурних норм або з інших юридичних підстав [7].

Роль МКА у вирішенні інвестиційних спорів є важливою та значущою, враховуючи складність та специфіку таких спорів у контексті міжнародних інвестиційних відносин. МКА, як альтернативний механізм вирішення спорів, забезпечує незалежний та об'єктивний розгляд конфліктів між інвесторами та державами або іншими сторонами, що забезпечує ефективність та стабільність міжнародних інвестиційних відносин. Перш за все, МКА забезпечує сторонам гнучкість та

відкритість у вирішенні спорів, дозволяючи їм самостійно вибирати правила процедури, мову та місце проведення арбітражу, а також склад арбітражного трибуналу. Це забезпечує врахування особливостей конкретного спору та інтересів сторін, що сприяє підвищенню ефективності та легітимності рішення. Крім того, МКА забезпечує конфіденційність процедур та рішень, що є важливим аспектом для бізнесу та інвесторів. Це дозволяє сторонам уникнути публічності та зберегти комерційну та конфіденційну інформацію, зберігаючи при цьому конфіденційність своїх бізнес-відносин. Далі, МКА забезпечує остаточність та виконавчість рішень, що сприяє швидкому та ефективному завершенню спору. Остаточні рішення арбітражного трибуналу підлягають примусовому виконанню відповідно до міжнародних конвенцій та національного законодавства, що забезпечує довіру сторін до процесу вирішення спору через МКА.

Рекомендації для сторін у вирішенні інвестиційних конфліктів через Міжнародний комерційний арбітраж становлять важливу складову стратегії участі у такому альтернативному механізмі вирішення спорів. Наукове сприйняття цього питання включає в себе ряд рекомендацій:

1. Стратегічно аналізуйте умови інвестиційної угоди та угоди про арбітраж, щоб упевнитися, що вони відповідають конкретним потребам та інтересам вашої сторони в разі виникнення спору.
2. Ретельно вивчіть та обговоріть зі своїми партнерами вибір правил та місця проведення арбітражу, враховуючи їх ефективність, надійність та зручність.
3. Розробіть стратегію вирішення спору та підготуйтеся до всіх можливих сценаріїв розвитку подій під час арбітражного процесу.
4. Залучіть досвідчених адвокатів або консультантів з міжнародного арбітражу для надання правової підтримки та консультаційних послуг на всіх етапах спору.
5. Виконуйте свої зобов'язання згідно з умовами угоди про арбітраж та рішеннями арбітражного трибуналу, щоб уникнути додаткових конфліктів та проблем у виконанні.

Висновки. Під час дослідження ролі та значення Міжнародного комерційного арбітражу в інвестиційних спорах було виявлено, що цей альтернативний механізм вирішення конфліктів виявляє значний вплив на ефективність та стабільність міжнародних інвестиційних відносин. Результати дослідження підтвердили, що МКА забезпечує незалежний та об'єктивний розгляд спорів, гнучкість та відкритість процедур, а також ефективність та остаточність ухвалених рішень.

Аналіз практичного використання МКА в інвестиційних спорах показав, що ретельне планування, стратегічний підхід та співпраця з досвідченими фахівцями з арбітражу є ключовими чинниками успішного вирішення конфліктів через цей механізм.

Отже, з урахуванням комплексного аналізу та ретельного дослідження ролі та значення МКА в інвестиційних спорах, можна зробити висновок, що цей механізм є важливою складовою сучасного міжнародного бізнесу та відіграє ключову роль у забезпеченні ефективного та справедливого вирішення інвестиційних конфліктів. Рекомендації, сформульовані на основі отриманих результатів, можуть стати важливим інструментом для сторін, що прагнуть максимізувати успішність використання МКА в розв'язанні інвестиційних спорів та забезпечити стабільність та розвиток міжнародних інвестиційних відносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. International Arbitration Resources. International Arbitration. International Arbitration Information by Aceris Law LLC. URL: <https://www.international-arbitration-attorney.com/>.
2. Вороняк А.С. Міжнародний комерційний арбітраж: поняття, правова природа та його види. Судова влада України. URL: <https://vl.arbitr.gov.ua/sud5004/pres-centr/publications/538856/>.
3. Козирева В.П. Правовий механізм регулювання міжнародного комерційного арбітражу: конспект лекцій за спеціальністю 081 «Право». 70 с. URL: https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/33160/4/06_%D0%9F%D0%9C%D0%A0%20%D0%9C%D0%9A%D0%90_%D0%9A%D0%9B.doc.
4. Макеєва О.М., Мудрик Р.Р. Міжнародний комерційний арбітраж: теретико-правові аспекти. Юридичний вісник. 2020. № 3 (56). С. 61–66. URL: <https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/45734/1/10.pdf>.
5. Мироненко І.В. Міжнародне приватне право: Навчальний посібник (2-ге вид., доповн. і перероб.). К.: Алерта, 2013. 288 с. URL: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/6878/1>

6. Приходько А.В. Теоретико-правове дослідження правової природи та видів міжнародного комерційного арбітражу. Наше право. 2014. № 9. С. 144–150. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nashp_2014_9_26.pdf.
7. Регламент Міжнародного комерційного арбітражного суду при Торгово-промисловій палаті України. 65 с. URL: <https://icas.org.ua/wp-content/uploads/Reglament-ISAS-pry-TPP-Ukrayiny.pdf>.